

REILUN MATKAILUN YHDISTYKSEN KESKUSTELUTILAISUUS TIISTAINA 18.3.2003

Ohessa sihteerinä toimineen **Katariina Fromin** tiivistelmä keskustelussa esille nousseesta:

Hyvät alustukset ja puheenvuorot saivat selkeästi ihmisten mielet valppaiksi, sillä varsinainen keskusteluosio lähti käyntiin reippaasti ja ilahduttavan moni otti osaa keskusteluun. Reilun matkailun yhdistyksen puheenjohtaja Mari Mero johti keskustelua, joka parin tunnin aikana käsitteli matkailua eri näkökulmista ja kiteytti matkailun keskeisiä ongelmia. Paikalla oli asiasta kiinnostuneita, eri järjestöjen edustajia ja erilaisia matkailualan toimijoita.

Ensimmäisen puheenvuoron käytti eläinsuojeluliitto Animalian puheenjohtaja **Elina Valkama**. Hän huomautti, että reilun matkailun aakkosista ei saa unohtaa eläimiä ja niiden oikeuksia. Tässäkin yhteydessä on tärkeää muistaa eläinsuojelu ja luonnon monimuotoisuus. Animalian kotisivuilla on olemassa ohjeita siitä, miten erilaisilla valinnoilla voidaan olla edistämättä eläinrääkkäystä. Esim. kukkotappeluiden ja härkätaisteluiden boikotointi kuuluu näihin. Nämä ohjeet on lähetetty Animalian toimesta ainakin suurille matkanjärjestäjille.

Seuraavaksi tuli esille matkailualan opettajan näkökulma. Hänen mielestään ongelmana on usein se, että niin matkailijat, kuin matkailualan toimijatkaan eivät tule ajatelleeksi miksi he toimivat tietyllä tavalla ja mitkä ovat heidän tekojensa seuraukset. Koulutus ja tiedotus ovat tärkeitä tekijöitä, jotta päästäisiin lähemmäksi reilumpaa matkailua. Nyt esimerkiksi oppaiden koulutuksessa on otettu huomioon tämä ja muutos tapahtuu pienin askelin. Koulutettu ja tiedostava henkilökunta pystyy tiedottamaan asioista ja ohjaamaan asiakkaiden valintoja.

Yleisön jäsen, joka on toiminut aikaisemmin myös matkaoppaana, huomautti, että usein matkalle lähdetään rentoutumaan ja nauttimaan. Lomalla ei jakseta pingottaa ja miettiä koko ajan oman toimintansa vaikutuksia. Kotona jaksetaan kierrättää ja miettiä enemmän asioita, mutta lomalla ei jakseta välittää. Olisi jo kotona hyvä miettiä eri vaihtoehtoja, että lomalla ei tarvitsisi pähkällä oman jalanjälkensä suuruutta niin paljon. Tieto kun lisää tässäkin tapauksessa tuskaa.

Yksi vastaus on boikotoida sellaisia matkoja, palveluita ja tuotteita, jotka eivät ota huomioon ekologisia ja eettisiä asioita. Toisaalta on parempi nostaa äänensä kuuluviin ja kertoa miksi en käytä kyseistä tuotetta tai palvelua. Samalla tavalla kuin luomutuote saadaan lähikaupan valikoimiin, kun sitä tarpeeksi moni pyytää, voi matkanjärjestäjäkin muuttaa toimintatapojaan. Ekoturismin merkitys mielletään nykyään jo, mutta mitä sitten on reilu matkailu? Mitä vaikutuksia matkailulla on kohdealueen ihmisille? Entäpä alkuperäisväestöille ja kulttuureille? Esiin otettiin saamelaiset, kotimaan luontomatkailu ja luomumatkailu. Kuten myöhemminkin huomattiin esimerkkejä ei tarvitse hakea sen kauempaa.

Mitä sitten oltiin mieltä metsästysmatkailusta? Voiko metsästys olla reilua matkailua? Tästä aiheesta monella oli sanansa sanottavana. Animalia ei luonnollisesti hyväksy metsästyksen ja matkailun yhdistämistä. Luoteis-Venäjällä Luontoliiton projektiin osallistunut Suomen Luonnonsuojeluliiton **Olli Turunen** kertoi, että metsästys ja kalastus ovat alueelle tärkeitä tulonlähteitä. Hän otti esille myös muutamia muita esimerkkejä maailmalta: Etelä-Afrikassa ilman turismia yksityisiä suojelualueita ei olisi perustettu ja alue olisi nyt viljelymaana. Karjalan tasavallassa luonnonpuistot ovat edistäneet metsän perinteistä käyttöä ja matkailu on mahdollistanut koulutuksen ja elvyttänyt kulttuuria. Eteläisessä Afrikassa Operation Campfire on toiminut hyvin ja se on tuonut rahaa paikallisyhteisöille. Metsästysmatkailu voi parhaimmillaan tuoda tuloja paikallisyhteisöille ja samalla salametsästys vähenee. Toimiakseen hyvin metsästysmatkailun pitäisi olla valvottua ja sääntöjen tulee olla aukottomia.

Mikä sitten on matkailun suurin ongelma? PeterPanMaailman **Peter Ruotsalo** uskoi yhden suurimmista ongelmista olevan välikäsien paljous. Täten matkan hinnasta saattaa todellisuudessa jäädä vain minimaalinen osa kohdemaahan. Hän kertoi yrityksensä perusideana olevan palvelujen ostaminen suoraan paikallisilta pienyrityksiltä.

Seuraavaksi heräsi kysymys, onko tällainen matkailu lisääntynyt? Kasvua on tapahtunut ainakin PeterPanilla, mutta mikä on tilanne laajemmassa mittakaavassa? Suomesta tehdystä vuosittaisesta 2,5 miljoonasta vapaa-ajan lentomatkastasta vain 500 on vaihtoehtoisten pienten matkanjärjestäjien matkoja. Tässä luvussa olisi siis vielä kasvattamisen varaa!

Esiin nousi myös kysymys paljon puhutusta matkailun ekologisesta jalanjäljestä. Kysyttiin, mitkä lentomatkoilun todelliset ympäristövaikutukset ovat, ja onko käyttäytyminen kohteessa lopulta siihen nähden vähämerkityksistä. Todettiin, että tiedot lentomatkoilun vaikutuksesta hiilitaseeseen ovat ristiriitaisia, mutta ympäristö- ja sosiaalisiiin vaikutuksiin kohdemaissa tulee siitä huolimatta kiinnittää huomiota.

Eräässä puheenvuorossa nousi esiin ihmiskauppa, joka on suuri ongelma. Matkoilussa pitäisi pyrkiä pois pelkistä ostetuista tilanteista. Matkoilu voi edistää ihmisten kohtaamista ja eri kulttuurien ymmärtämistä, sekä luoda sosiaalisia verkkoja, tästä esimerkkeinä on erilaisten ammatti-ihmisten tapaamiset. Ei siis aina osteta, vaan kohdataan!

Yleinen mielipide oli myös se, että tällainen keskustelu pyrkii helposti idealisoimaan asioita ja samalla reilun matkoilun kriteerit kohdistetaan jo valvutuneille ihmisille. Miten päästäisiin siis marginalisoinnista kannustamaan suuria massoja. Matkoilija **Sari Roos** ehdotti, että asia pitäisi esittää ikään kuin kilvoittelun polkuina. Kriteerit olisi tehtävä eri tasoille ja tavoitteet pitäisi olla selkeät. Onnistumisesta pitäisi seurata palkinto ja siitä edettäisiin seuraavalle portaalle. Ei pidä ajatella kriteereitä vaan 500 valvutuneelle ihmiselle, vaan 2,5 miljoonalle 'tavalliselle' ihmiselle.

Ongelmana on, että massat eivät voi matkustaa "reppuretkelijöinä". Suuria massoja onkin helpompi kontrolloida, kun ne matkustavat tiettyihin kohteisiin, joihin ainakin nykyään massoja liikuttavat isot matkanjärjestäjät. Usein hotellit ovat ulkomaalaisomistuksessa ja raha virtaa ulos maasta. Luonto ja paikallisväestö ylikuormittuvat. Toisaalta myös suuret matkanjärjestäjät ovat yhdistäneet voimansa. Matkoilutoimittaja **Pasi Nuutinen** kertoi TOI:sta (Tourism Operators Initiative), joka tiedottaa ja pyrkii luomaan yhteisiä ohjeita ja käytäntöjä. Siihen kuuluu 26 matkanjärjestäjän lisäksi Unep, Unesco ja WTO. Kohteita ei riitä loputtomiin, joten on parempi että jo olemassa olevista pidetään huolta. Pasi Nuutisen mukaan TOI:n tavoitteet eivät eroa paljoakaan Mari Meron esittämistä Reilun Matkoilun aakkosista. Parantamisen varaa on vielä kaikilla, mutta varmasti piakkoin suuretkin alkavat esittämään kotisivuillaan ja esitteissään ekologisia ja eettisiä ohjeita ja tavoitteita. Suurilla matkanjärjestäjillä koko toiminnan saaminen hyvään malliin vie kuitenkin aikaa.

Keskustelua käytiin myös siitä, että matkoilija unohtaa helposti vastuunsa matkoilukohteessa. Vastuu kuuluu niin massoille kuin reppuselkämatkoajallekin. On kuitenkin muistettava, että vastuu on vielä suurempi sillä, joka menee koskemattomille seuduille. Selkeisiin epäkohtiin pitää puuttua ja niistä pitää puhua. Monissa kehitysmaissa esim. kantajien olosuhteet vaelluksilla ovat epäinhimilliset. Tähän on puuttunut mm. Tourism Concern.

Mikä olisi seuraava askel ja mitä voitaisiin käytännössä tehdä asian eteen? Esille nostettiin kysymys, onko Suomen kehitysyhteistyöohjelmissa varattu rahaa reilulle matkoilulle? Voisiko pohjoismainen yhteistyö saada jotakin aikaiseksi? Olemassa olevia esimerkkejä on Kansainvälisellä solidaarisuussäätiöllä projektit Nicaraguassa, sekä Suomen Ladun oma Kilimanjaro-projekti, jonka avulla alueelle on tehty reittejä, parannettu jätteenkäsittelyä ja uuneja. Lahjatuotoinen apu ei monen mielestä ole kuitenkaan kaikkein parhainta auttamista. On siis tärkeää miettiä miten saataisiin autettua, loukkaamatta esimerkiksi paikallisia ihmisiä ja toisaalta viemättä heiltä toimeentuloa.

Mikrotason toiminta voitaisiin yhdistää miljoonamatkoilijoihin. Mallia voitaisiin ottaa "pieniltä" toimijoilta. Peter Ruotsalo kertoi matkoihinsa liittyvästä kummilapsitoiminnasta Dharamsalan pakolaiskeskuksessa. Matkoilaiset tutustuvat toimintaan paikan päällä ja tukevat myöhemmin kummilapsensa koulunkäyntiä. Matkoilaiset vievät mukanaan myös esim. kenkiä niitä tarvitseville. Joskus on matkoilun aikana maalattu kylän koulu matkoilajien kesken.

Suuremmissa mittakaavassa toiminta tarvitsee kuitenkin organisaatiota, jonka kautta asiointi toteutuu. Ajatus tuntui kuitenkin hyvältä. Tärkeää olisi myös luoda siltoja vastaanottavissa yhteisöissä.

Erilaisia matkailumuotoja voisi kehittää. On syytä muistaa, että Eurooppaan pääsee suhteellisen kätevästi junalla ja rahtilaivamatkoillakin olisi varmasti kysyntää. Leirejä KEPA:n malliin voisi järjestää. Toisaalta tätä ei pidetty varsinaisena matkailuna. Joku ehdotti myös, että erilaiset toiminnalliset lomamatkat pitäisi tuoda suuremman joukon saataville, niin että matka olisi suhteellisen helppo, vaivaton ja mahdollisimman halpa toteuttaa. Lapsiperheetkin olisivat varmasti kiinnostuneita tutustumaan toisen maan lapsiperheisiin.

Lopulta ihmisten perimmäinen tarve ei ole matkustaa, vaan olla onnellinen. "Hyvän tekeminen lisää hyvää (oloa)", kuten Mari Mero asian kiteytti. Esimerkkinä kerrottiin hyvää palautetta saanut luomutilamatkailu Italiassa. Matkailijat ovat tärkeä, lähes korvaamaton, apu kyseisen oliivivilan töissä. Kuinka moni olisi kuitenkin kiinnostunut kehitysmaiden tilojen kyntöhommista tai vastaavasta? Entäpä kuinka suuri apu todellisuudessa on, kun porukka vaihtuu aina tietyn ajan välein? Asioiden toteuttaminen vaatii paikallistason ottamista mukaan suunnitteluun ja toteutukseen ja asianosaisten asiantuntemusta.

Lopuksi palasimme siihen, mistä oli lähdetty: matkailijan vastuuseen ja valintoihin. Lopulta kyse on paljolti ihmisestä valintojen tekijänä. Miten saataisiin ihmiset ajattelemaan enemmän sitä, miksi ja miten matka tehdään, ja voisiko matkoja tehdä harvemmin. Suurin osa oli kuitenkin sitä mieltä, että niin kauan kuin lentokoneet lentävät, ei matkojen määrä ainakaan pienene. Lentomatka ei ole mikään vuoden ekoteko, mutta kuinka moni ajattelee mitä tekee lentomatkan jälkeen? Tietämättömyys voi johtaa pahaan, kun ei tiedetä mitä tehdään. Oma hyvä tahto ei riitä. Tiedon levittäminen ja erilaisten vaihtoehtojen lisääminen sekä yhteistyö eri tahojen välillä ovat siten erittäin tärkeitä asioita reilun matkailun sanoman eteenpäin viemisessä.

Linkkejä:

Tourism Concern <http://www.tourismconcern.org.uk/index.htm>

TOI www.toinitiative.org

KEPA <http://www.kepa.fi/>

Animalia ry <http://www.animalia.fi/>

WTO <http://www.world-tourism.org/>

Luonto-Liitto <http://www.luontoliitto.fi/index.php>

Ulkoasiainministeriö/Kehitysyhteistyö <http://global.finland.fi/>